

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi¹

Deniz Mertkan GEZGİN², Cem ÇUHADAR³

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırma tarama modeline göre desenlenmiştir. Çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 162 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerinden yararlanılmıştır. Bulgular, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi ile cinsiyet ve sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olma değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Siber Zorbalık, BÖTE, Bilişim Teknolojileri, Öğretmen Eğitimi

¹ Bu çalışma 6. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti yayımlanmıştır.

² Yrd.Doç. Dr. - Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü - mertkan@trakya.edu.tr

³ Yrd.Doç. Dr. - Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü - cemcuhadar@trakya.edu.tr

GİRİŞ

Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygunsuz kullanımı ile günümüzde bireylere en fazla sorun yaratan ve yıkıcı sonuçlara yol açabilen durumlar arasındadır. İlgili alanyazında “teknolojik zorbalık, elektronik zorbalık, çevrimiçi zorbalık” gibi terimler ile de ifade edilen (Akbulut, Şahin & Erişti, 2010) siber zorbalık kavramı, “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü” biçiminde tanımlanmaktadır (Arıca, 2011). Söz konusu davranış, bilinen zorbalık davranışı ile benzer özellikler gösteriyor olsa da yöntem olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kurbanların elektronik iletişim araçları ile tehdit edilmesi ya da kurbanı kötü sözler içeren mesajlar gönderilmesi (Özdemir & Akar, 2011); hakaret ve rahatsız etme, cinsel içerikli tehdit içeren konuşmalar (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010); öfke içeren mesajlar gönderme, sürekli ve saldırı amaçlı taciz mesajları gönderme, bir gruptan diğerini dışlama, sahte kimlik ile birini kötü gösterme (Willard, 2005) gibi örnekler farklı siber zorbalık eylemleri arasında sayılabilir. Siber zorbalık genel olarak kurban ve zorba arasındaki karşılıklı ilişkiden kaynaklanan problemler nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Akbulut & Erişti, 2011). Bu problemler arasında bozulan arkadaşlık ilişkileri, duygusal ilişkilerin sona ermesi ve bu nedenler ile oluşan intikam duygusu örnek olarak sayılabilir (Özdemir & Akar, 2011). Gerçekleştiği sanal ortam veya gerçekleştirildiği araç fark etmeksizin siber zorbalık eylemi kurban üzerinde yıkıcı sonuçlara neden olabilmekte ve yaşam boyu sürebilecek kalıcı izler bırakabilmektedir. Söz konusu eylem birey için duygusal, sosyal ve psikolojik gelişime zarar verebilmekte, ayrıca toplumsal ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010).

İlgili araştırmalar incelendiğinde siber zorbalık eylemlerinin daha çok erkekler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Özdemir & Akar, 2011; Ayas & Horzum, 2012). Baker & Kavşut (2007), erkeklerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını da dile getirmektedir. Öte yanda söz konusu eylemlere genellikle kadınların karşı karşıya kaldığı ifade edilmekte (Agatston, Kowalski & Limber, 2007), ancak teknoloji olanaklarına daha rahat erişebildikleri gelişmiş ülkelerde kadınların erkeklerden daha fazla siber zorbalık yaptığı da belirtilmektedir (Ayas & Horzum, 2012). Araştırmalar siber zorbalık ile internet kullanım süresi arasında da bir ilişkinin olabileceğini göstermektedir. Örneğin Özdemir ve Akar (2011) araştırmasında, beş saat veya daha fazla süre ile İnternet kullananların daha fazla siber zorbalık yaptıklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Baker ve Kavşut (2007), İnternet temelli iletişim kaynaklarının kullanımı ile siber zorba olma veya bu eylemin kurbanı olma arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Sanal zorbalıkla ilgili araştırmaların önemli bir bölümünün öğrenim çağındaki bireyler üzerinde yürütüldüğü düşünüldüğünde siber zorbalık ile ilgili olarak öğretmenlerin konuya yaklaşımı ve farkındalık düzeyi önem kazanmaktadır. Gerçekleştirdikleri çalışmada (Ayas & Horzum, 2011), öğretmenlerin sanal zorbalık konusunda yüksek düzeyde bir algıya sahip olduklarını belirtmekte, ancak bu durumun cinsiyet, yaş ve benzeri değişkenler ile arasında istatistiksel bir fark olmadığını dile getirmiştir. Bir diğer araştırmada Yılmaz (2010), öğretmen adaylarının bakış açısı ile siber zorbalığın okullarda bir problem olduğunu ve siber zorbalığa yönelik yüksek düzeyde farkındalığa sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Siber zorbalık herhangi bir yaşta, eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyde gerçekleşebilir (Akbulut & Erişti, 2011). Fakat eylemlerinin farklı özellikteki bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile gerçekleştiği düşünüldüğünde ve teknoloji kullanımına yönelik olarak, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ortaya konan ulusal istatistikler ele alındığında siber

zorbalık eylemine en fazla maruz kalma riskine sahip hedef kitlenin 16-24 yaş aralığında yer alan lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler olduğu söylenebilir. Dolayısıyla siber zorbalık eyleminin oluşumuna neden olan durumların okullarda ortaya çıkması ve daha sonrasında okul içinde ve dışında devam etmesi kuvvetle olası bir durumdur (Ayas & Horzum, 2011). Sanal zorbalık olaylarının okul dışında gerçekleşse bile bu durumun en önemli kaynağının öğrencilerin okulda yaşadığı olumsuz yaşantılar olduğunu ifade etmektedir. Benzer biçimde (Beale & Hall, 2007), siber zorbalığın okul personeli ve ailelerin en sık karşılaştıkları sorun olduğunu dile getirmektedir.

Bu çerçevede ele alındığında siber zorbalık eylemlerinin ortadan kaldırılabilmesi veya daha iyimser bir bakış ile en az düzeye indirgenmesinde okul bağlamında farklı paydaşların bilgi ve duyarlılık düzeyi büyük önem kazanmaktadır. Campbell (2005), bu eylemi önleme konusunda atılabilecek ilk adımlardan birinin bireylerin sorunun farkında olduğundan emin olması olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra İnternet'in doğru kullanımı konusunda bireyleri eğitmesi atılacak en önemli adımlardan birisidir (Hinduja & Patchin, 2010). Benzer ifadeler temelinde öğretmenlerin siber zorbalık ve bu nedenle ortaya çıkabilecek sorunlar ile mücadele etmede çok önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir. (Ayas & Horzum, 2011), öğretmenlerin sanal zorbalığın ne olduğunu, olası sonuçlarını ve siber zorbalığı önleme yollarını bilmelerinin, bir diğer deyişle sanal zorbalık ile ilgili algılarının önemine vurgu yapmaktadır. Benzer bir şekilde alanyazındaki ilgili çalışmalar siber zorbalık ile başa çıkmada öğretmenlerin farkındalık düzeyleri ve duyarlı olmaları gerektiğine dikkat çekmektedir (Agatston, Kowalski & Limber, 2007; Baker & Kavşut, 2007; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Akbulut & Erişti, 2011; Özdemir & Akar, 2011). İfade edilen durum çerçevesinde siber zorbalığa ilişkin bireysel ve toplumsal bir farkındalık yaratılması, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun bir biçimde kullanan genç bireyler için siber zorbalığa yönelik duyarlılık düzeyinin artırılması gerekmektedir. Gerek aktif birer teknoloji kullanıcısı gerekse geleceğin Bilişim Teknolojileri (BT) Öğretmen adayları olarak Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü (BÖTE) öğrencilerinin öncelikle kendilerinin siber zorbalığa ilişkin belirli bir duyarlılık geliştirmeleri, ardından siber zorbalığa yönelik benzer bir farkındalığın toplumsal olarak yaratılmasında rol oynamaları beklenmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen araştırmanın amacı, BÖTE Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir.

YÖNTEM

Gerçekleştirilen bu araştırma tarama modeli temel alınarak desenlenmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeye amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1999).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılında Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü'nde öğrenim gören 162 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 61'i (% 38) kadın ve 101'i (% 62) erkektir. Öğrencilerin 52'si 1.sınıfta (% 32,1), 41'i 2.sınıfta (% 25,3), 42'si 3.sınıfta (% 25,9) ve 27'si 4.sınıfta (% 16,7) öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 130'u (% 80,2) günde birkaç saat ve 32'si (% 19,8) haftada birkaç saat İnternet'e erişmektedir. Öğrencilerin 48'i (% 29,6) daha önce siber zorbalığa maruz kaldıklarını, 84'ü (% 51,9) çevrelerinde siber zorbalık eylemine şahit olduklarını belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Tanrikulu, Kınay ve Arıçak (2011) tarafından geliştirilen “*Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği*” ile toplanmıştır. Ölçek tek faktörden oluşmaktadır ve bu tek faktör toplam varyansın % 27.70’ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .31 ile .73 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach’s Alfa katsayısı .79 olarak; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .66 olarak bulunmuştur. Ölçek, 14 maddeden oluşmakta olup üçlü (Evet, Bazen, Hayır) cevap ölçeği üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puanlanması, hayır=1, bazen=2 ve evet=3 şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan ise 42’dir. Ölçekten alınan puanın yüksekliği siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın yüksek oluşunu göstermektedir (Tanrikulu, Kınay & Arıçak, 2011). Araştırmada ayrıca çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ait demografik bilgilerin elde edilebilmesi için bir kişisel bilgiler formu kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler araştırmacılar tarafından ders saatleri içerisinde toplanmıştır. Öğrencilere öncelikle araştırma konusu ve veri toplama aracı hakkında bilgi verilmiş, ardından araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu hatırlatılarak her bir öğrencinin ölçeği yanıtlanması sağlanmıştır. Ölçek yaklaşık 10-15 dakikalık sürede yanıtlanmıştır. Analiz öncesinde verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Bu temelde ölçekten alınan toplam puanların dağılımları üzerinde merkezi dağılım, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, ayrıca gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov Test sonucunun $p < 0.05$ olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Elde edilen bulgular temelinde verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmış ve parametrik olmayan istatistiklerin kullanılmasına karar verilmiştir. Buna göre analiz işleminde betimsel istatistikler, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada öncelikle BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri incelenmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen bulgular BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin yüksek düzeyde duyarlılığa ($\bar{x} = 35.06$) sahip oldukları söylenebilir. Elde edilen bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss
Kız	61	35.97	5.08
Erkek	101	34.51	4.47
Toplam	162	35.06	4.75

BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Tablo 2’de sunulan bulgulara göre cinsiyet değişkeni bağlamında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin anlamlı fark gösterdiği görülmüştür ($U=2455.5$, $p < 0.05$). Buna göre kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p<
Kız	61	91.75	5596.50	2455.5	.030
Erkek	101	75.31	7606.50		

Araştırmada BÖTE öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Tablo 3'te sunulan bulgulara göre sınıf düzeyi değişkeni bağlamında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi anlamlı bir fark göstermemektedir ($\bar{X}_{(3)}=2.170$, $p<.05$).

Tablo 3. Sınıf düzeyi değişkenine göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	$\bar{X}$	p<
1. Sınıf	52	80.10	3	2.170	.538
2. Sınıf	41	74.89			
3. Sınıf	42	83.23			
4. Sınıf	27	91.56			

BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin İnternet kullanım sıklığı değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Tablo 4'de sunulan bulgulara göre İnternet kullanım sıklığı değişkeni ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($U=1687.5$, $p<.05$). Buna göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları İnternet kullanım sıklığına göre değişmemektedir.

Tablo 4. İnternet kullanım sıklığı değişkenine göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p<
Günde birkaç saat	130	84.52	10987.50	1687.5	.098
Haftada birkaç saat	32	69.23	2215.50		

BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin daha önce herhangi bir siber zorbalık eylemine maruz kalma değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Tablo 5'te sunulan bulgulara göre siber zorbalık eylemine maruz kalma değişkeni ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi arasındaki anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($U=2545.5$, $p<.05$). Buna göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları siber zorbalık eylemine maruz kalma durumuna göre değişmemektedir.

Tablo 5. Siber zorbalık eylemine maruz kalma değişkenine göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p<
Evet, maruz kaldım	48	85.28	4093.50	2554.5	.504
Hayır, maruz kalmadım	114	79.91	9109.50		

Araştırmada son olarak BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin daha önce sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olma değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Tablo 6. Sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olma değişkenine göre BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri

Grup	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p<
Evet, şahit oldum	84	93.47	7851.50	2270.5	.001
Hayır, şahit olmadım	78	68.61	5351.50		

Tablo 6'da sunulan bulgulara göre sosyal çevrede siber zorbalığa şahit olma değişkeni ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (U=2270.5, p<.05). Buna göre sosyal çevresinde siber zorbalık eylemine şahit olan BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının şahit olmayanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Gerçekleştirilen bu araştırma ile BÖTE Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu bulgunun Ayas ve Horzum (2011) tarafından öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının belirlenmesini amaçlayan çalışma ve Yılmaz (2010) tarafından öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiş araştırmada ortaya konan bulgular ile tutarlılık göstermektedir. Alanyazındaki farklı araştırmalarda da dile getirildiği gibi (Agatston, Kowalski & Limber, 2007; Baker & Kavşut, 2007; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Akbulut & Erişti, 2011; Özdemir & Akar, 2011) siber zorbalık ile başa çıkılabilmesinde öğretmenlerin farkındalık düzeyi büyük bir öneme sahiptir. Bu çerçevede BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalık eylemleri ile karşı karşıya kalabilecekleri sorunların farkında olduklarını ve bu tür durumlarda kişisel güvenliklerini sağlayabilecek stratejilere sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmada BÖTE öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin farkındalık düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, İnternet kullanım sıklığı siber zorbalık eylemine maruz kalma ve sosyal çevrede siber zorbalık eylemine şahit olma değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin incelenen değişkenlerden yalnızca cinsiyet ve sosyal çevrede siber zorbalık eylemine şahit olma değişkenlerine göre farklılaştığını göstermektedir. Araştırmada BÖTE öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yılmaz (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kız öğretmen adaylarının siber zorbalık konusunda erkeklere göre daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu temelde elde edilen bulguların bu araştırma ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Öte yanda Ayas ve Horzum (2011) üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada öğretmenlerin siber zorbalık konusunda yüksek düzeyde bir algıya sahip olmalarına rağmen bu algının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediğini ifade etmektedir. Siber zorbalık konusunda yapılan araştırmalarda erkeklerin hem siber zorbalık eylemlerini daha fazla gerçekleştirdikleri (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Özdemir & Akar, 2011; Ayas & Horzum, 2012), hem de bu tür eylemlere daha fazla maruz kaldıklarına (Baker & Kavşut, 2007) ilişkin bulgular olduğu görülmektedir. Ancak Ayas ve Horzum (2012)'un gelişmiş

ülkelerde teknoloji olanaklarına daha rahat erişebilen kadınların erkeklere göre daha fazla siber zorbalık yapabildiğini de ifade etmektedir. Buna göre bu araştırmada elde edilen siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın cinsiyet değişkenine göre farklılaşması bulgusu üzerinde çalışılan örneklem grubunun BÖTE öğrenci olmaları ve bu nedenle teknoloji kullanımına yönelik yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları ve buna bağlı olarak farkındalık düzeylerinin de yükseldiği biçiminde açıklanabilir.

BÖTE bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile sosyal ortamlarında siber zorbalık eylemine şahit olmaları değişkeni arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre bu tür eylemlere şahit olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin de yüksek olduğu söylenebilir. Bu bağlamda alanyazında siber zorbalık ile başa çıkma konusunda öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin önemini vurgulayan araştırmalarda (Agatston, Kowalski & Limber, 2007; Baker & Kavşut, 2007; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Akbulut & Erişti, 2011; Özdemir & Akar, 2011) ifade edildiği gibi bu tür eylemlere ve neden olduğu olumsuz sonuçlara şahit olma durumun öğrencilerin siber zorbalık konusunda duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olmasını da sağladığı ifade edilebilir. Sosyal çevrede siber zorbalık eylemlerine şahit olma ile duyarlılık düzeyi arasında anlamlı fark olmasına rağmen siber zorbalığa maruz kalma değişkeni ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu durum siber zorbalık eylemlerine şahsen maruz kalan bireylerin duyarlılığa yönelik hassasiyetlerinin azalmış olabileceği ve empatiye dayalı bakış açısının ortadan kalkmış olabileceği biçiminde yorumlanabilir.

Sonuç olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ve her geçen gün yaygınlaşan kullanımı göz önüne alındığında söz konusu teknolojilerin tüm etik dışı kullanımlarında olduğu gibi siber zorbalık eylemlerinin de tümüyle ortadan kaldırılmasının çok fazla olanaklı olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan siber zorbalığa ilişkin bireysel ve toplumsal bir farkındalık yaratılması, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun bir biçimde kullanan genç bireyler için siber zorbalığa yönelik duyarlılık düzeyinin artırılması sorunun çözümünde atılabilecek çok önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda BÖTE bölümlerinden mezun olacak öğretmen adaylarına siber zorbalığın önlenmesi, bireysel ve sosyal boyutları olan bu konuda okullarda öğrenci, öğretmen ve ailelerin konu ile ilgili duyarlılık düzeylerini artırma konusunda önemli görevler düşmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular kapsamında birtakım öneriler şu şekilde ortaya konulabilir:

- Eğitim fakültelerinin BÖTE bölümleri ve diğer öğretmen yetiştirme programlarının öğretim programlarına öğretmen adaylarının siber zorbalık ve bilişim etiği gibi konuları içeren seçmeli dersler konulabilir.
- Fakülte ve okullarda öğretmen ve öğrencileri kapsayan seminerler düzenlenerek siber zorbalık ve ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar hakkında akademik etkinlikler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Agatston, P. W., Kowalski, R. & Limber, S. (2007). Students' perspectives on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*, 59–60.
- Akbulut, Y., Şahin, Y. L. & Erişti, B. (2010). Development of a scale to investigate cybervictimization among online social utility members. *Contemporary Educational Technology, 1* (1), 46-59.
- Akbulut, Y. & Eristi, B. (2011). Cyberbullying and victimization among Turkish university students. *Australasian Journal of Educational Technology, 27* (7), 1155-1170.

- Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2 (6), 10-12.
- Ayas, T. & Horzum, M. B. (2011). Öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3 (2), 619-640.
- Ayas, T. & Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11 (2), 369-380.
- Baker, Ö. E. & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27, 31-42.
- Beale, A. V. & Hall, K. R. (2007). Cyberbullying: What school administrators (and parents) can do, *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81 (1), 8-12.
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 15 (1), 68-76.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2010). Cyberbullying identification, prevention, and response. http://www.cyberbullying.us/Cyberbullying_Identification_Prevention_Response_Fact_Sheet.pdf. İndirme Tarihi: 25.08.2012.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, M. & Akar, F. (2011) Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (4), 605-626.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö. & Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Tanrikulu, T., Kınay, H. & Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği. İzmir: XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. ss.338-339.
- Willard, N. (2005). Educator's guide to cyberbullying addressing the harm caused by outline social cruelty. http://www.asdk12.org/MiddleLink/AVB/bully_topics/EducatorsGuide_Cyberbullying.pdf. İndirme Tarihi: 25.08.2012.
- Yılmaz, H. (2010). An examination of preservice teachers' perceptions about cyberbullying. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 6 (4), 263-270.

Investigation of the Computer Education and Instructional Technologies Students' Awareness to Cyber-Bullying⁴

Deniz Mertkan GEZGİN⁵, Cem ÇUHADAR⁶

Introduction

Cyber-bullying, due to the improper use of information and communication technologies, has become one of the issues that have the potential to trigger some of the most devastating experiences for people of all ages. Also referred to as "techno-bullying, electronic bullying and online bullying" in relevant literature (Akbulut, Şahin & Erişti, 2010), cyber-bullying is defined as, "all kinds of actions that use information and communication technologies to direct technical or relational damage deliberately and repeatedly to any given individual or group or natural or legal person" (Arıca, 2011). This specific behavior bears similarities to standard bullying; however, it takes place through information and communication technologies. Regardless of the virtual platform on which it takes place or the medium used, cyber-bullying is an action that can cause devastating and life-long effects on the victim. This behavior can damage the emotional, social, and psychological development of a person, in addition to adversely affecting social relations (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010).

Cyber-bullying can occur within any age group, and at any educational or socio-economic level (Akbulut & Erişti, 2011). Nonetheless, considering that cyber-bullying is carried out via dissimilar information and communication technologies, as revealed by TÜİK (Turkish Statistics Institute), national statistics on the use of technology indicate that the target population most likely to be victimized is high school and college students ages 16-24. To eliminate cyber-bullying or more realistically speaking, to reduce the number to a minimum level, the various shareholders' knowledge and awareness within the school play an extremely important role. Related studies in literature focus on the necessity to increase teachers' awareness and sensitivity levels in order to fight against cyber-bullying (Agatston, Kowalski & Limber, 2007; Baker & Kavşut, 2007; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Akbulut & Erişti, 2011; Özdemir & Akar, 2011). Considering the damaging effects of cyber-bullying, young people, who frequently use information and communication technologies, must be made aware of the dire social consequences of cyber-bullying. . The students are not only active technology users, but they are also prospective Information Technologies (IT) teachers at the future Computer and Instructional Technologies Teaching Department (CEIT). These students are expected to develop their own awareness against cyber-bullying and then play an active role in raising social awareness. The purpose of the present study is to detect the awareness level of CEIT Department students to cyber-bullying and analyze their cyber-bullying awareness levels.

Method

This research is designed as a survey model. Study groups consist of 162 Trakya University Faculty of Education and CEIT Department students studying within the 2011-

⁴ This study was presented as a paper at the 6th International Computer & Instructional Technologies Symposium (October 4-6, 2012).

⁵ Asst. Prof. - Trakya University Faculty of Education - mertkan@trakya.edu.tr

⁶ Asst. Prof. - Trakya University Faculty of Education - cemcuhadar@trakya.edu.tr

2012 academic year. Sixty-one participants (38%) are female, and 101 students (62%) are male. Fifty-two students (32.1%) are freshmen, 41 (25.3%) are sophomores, 42 (25.9%) are juniors and 27 (16.7%) are seniors. Of the research participants, 130 (80.2%) spend a few hours a day on the Internet; 32 students (19.8%) spend a few hours a week on the Internet. Forty-eight students (29.6%) report to have been victimized by cyber-bullying before this study, and 84 students (51.9%) report that they have witnessed cyber-bullying behavior.

Research data are compiled via “*Sensitivity Scale on Cyberbullying*” developed by Kınay and Arıcağ (2011). It is a one-factor scale, and this one factor explains 27.70% of variance. Factor loads of items change between .31 and .73. The Alpha coefficient for the entire scale is found to be .79; the test-re-test reliability coefficient is .66. This scale consists of 14 items, answered on a triple (Yes, Sometimes, No) answer scale. The grading of the scale proceeds as follows: no=1, sometimes=2, and yes=3. The lowest score that can be received from the scale is 14; the highest score is 42. The data suggest that the higher the score, the higher the sensitivity towards cyber-bullying (Tanrıku, Kınay & Arıcağ, 2011). Prior to the analysis, a statistical test was conducted to see whether the data have a normal distribution. Since the findings reveal that the data lack normal distribution, a nonparametric Mann Whitney U test and a Kruskal Wallis H test are employed.

Findings

In this research, the first step was to analyze cyber-bullying sensitivity levels of CEIT students. Findings obtained from the analysis demonstrate that CEIT students have high levels of sensitivity to cyber-bullying ($\bar{X}=35.06$). Because analyzing the cyber-bullying sensitivity of CEIT students with respect to gender is variable, the Mann Whitney U Test was used. According to these findings, the cyber-bullying sensitivity levels of CEIT students differ significantly with respect to gender ($U=2455.5$, $p<.05$). The data show that female students have higher levels of cyber-bullying sensitivity than male students do.

To examine the relationship between class levels of CEIT students and their cyber-bullying sensitivity, the Kruskal Wallis H Test was used. The findings indicate that with respect to class level, cyber-bullying sensitivity does not differ significantly ($\bar{X}_{(3)}=2.170$, $p<.05$).

To explore cyber-bullying sensitivity of CEIT students with respect to their frequency of Internet use, the Mann Whitney U Test was employed. According to the findings, there exists no significant differentiation with respect to the frequency of Internet use and cyber-bullying sensitivity ($U=1687.5$, $p<.05$). Therefore, the cyber-bullying sensitivity levels of CEIT students do not vary with respect to the frequency of Internet use.

To detect if cyber-bullying sensitivity in the CEIT students varies with respect to being a victim of any cyber-bullying behavior before the study, the Mann Whitney U Test was performed. The findings indicate that there is no significant differentiation between victimization by cyber-bullying and sensitivity towards cyber-bullying ($U=2545.5$, $p<.05$). It appears then that the cyber-bullying sensitivity of CEIT students does not change with respect to having been a victim of any cyber-bullying behavior beforehand.

The present study also examines the CEIT students' cyber-bullying sensitivity with respect to their having witnessed cyber-bullying in their social settings. The Mann Whitney U Test was used in this case. The findings of this test reveal that between the witnessing of cyber-bullying in the social setting and cyber-bullying sensitivity, there is a statistically significant difference ($U=2270.5$, $p<.05$). In light of these findings, it is clear that the CEIT students who had witnessed cyber-bullying behavior in their social setting before the study

have higher levels of cyber-bullying sensitivity compared to those who have not witnessed such actions.

Conclusion and Discussion

The results of this study indicate that CEIT students have higher levels of cyber-bullying sensitivity score. This conclusion runs parallel to the findings exhibited in Ayas & Horzum's (2011) research aimed at detecting the cyber-bullying perceptions of teachers and Yılmaz's (2010) research conducted among prospective teachers. Furthermore, various studies in the relevant literature (Baker & Kavşut, 2007; Kowalski & Limber, 2007; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Agatston, Özdemir & Akar, 2011; Akbulut & Erişti, 2011) report that teachers' awareness of cyber-bullying matters greatly in the fight against it. Clearly CEIT prospective teachers are well aware of the problems that can be triggered by cyber-bullying.

This study manifests that cyber-bullying sensitivity varies only with respect to gender and having witnessed cyber-bullying in the social setting. In a study conducted by Yılmaz (2010), male prospective teachers were compared to female prospective teachers. Yılmaz found that the females have higher levels of cyber-bullying sensitivity. On the other hand, Ayas and Horzum (2011) report that, although prospective teachers have high sensitivity toward cyber-bullying, the level of sensitivity does not differ significantly between the two genders. Yet other studies on cyber-bullying (Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Özdemir & Akar, 2011; Ayas & Horzum, 2012) indicate that men not only perform a greater number of cyber-bullying acts, but they are also victimized more frequently by such behaviors (Baker & Kavşut, 2007). Although Ayas and Horzum (2012) make this claim about males, they also claim that in developed states, women who have easy access to technology can engage in a higher number of cyber-bullying acts than men. Although there are these variances in the research, this study shows that cyber-bullying sensitivity differs with respect to gender primarily because the sampling group is CEIT students. Women who possess sufficient information and skills on the use of technology, which in turn elevates their awareness level, are not like the women in other developed states as found in Ayas and Horzum's (2012) study. They score higher than the men.

Moreover, the results of this research reveal that the prospective teachers who have witnessed cyber-bullying in their social settings show a marked increase in cyber-bullying sensitivity in comparison to those who have not witnessed cyber-bullying. CEIT These findings lead up to the findings in cyber-bullying literature studies emphasizing the significant role of teachers' awareness in coping with cyber-bullying (Agatston, Kowalski & Limber, 2007; Baker & Kavşut, 2007; Akbulut & Erişti, 2011; Şahin, Sarı, Özer & Er, 2010; Özdemir & Akar, 2011). In conclusion, this study shows that witnessing cyber-bullying and its negative outcomes enables students and prospective teachers to cultivate an elevated awareness to it. Thus, between the variable of witnessing cyber-bullying in the social setting and cyber-bullying sensitivity level, there is a statistically significant difference. Yet the foregoing literature concludes that surprisingly there is no significant differentiation between victimization by cyber-bullies and sensitivity to cyber-bullying. Perhaps people who have been personally victimized by cyberbullies might experience blunted sensitivity because of the trauma of the situation.

Keywords: Cyber-Bullying, CEIT, Information Technologies, Teacher Education

Atıf için / Please cite as:

Gezgin, D. M. & Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi [Investigation of the computer education and instructional technologies students' awareness to cyber-bullying]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 2 (2), 93–104. <http://ebad-jesr.com/>